

**Szakmai beszámoló a Nemzeti Kulturális Alap 3532/00349. sz.
pályázatának teljesítéséről**

**Budapest Főváros Levéltára helyismereti vonatkozású és tematikus
gyűjteményeinek tömeges közzététele a Hungaricana közgyűjteményi
portálon**

A pályázat keretében Budapest Főváros Levéltára a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon elérhető adatbázisainak metaadatokkal és digitális tartalmakkal való bővítését tűzte ki célul.

1. Telekkönyvi betétek közzététele:

A fővárosi ingatlanokra vonatkozó, a modern telekkönyvi rendszer alapját jelentő telekkönyvi betétek Budapest nagyvárossá fejlődésének időszakából hitelesen és teljes körűen tartalmazzák az ingatlanok állagában, tulajdonviszonyaiban beállott változásokat, valamint a rájuk betáblázott terheket. Így önmagukban is sokat elárulnak a városépítés gazdasági és társadalmi hátteréről, de mivel az építkezésekre vonatkozó hivatali iratokat is általában a korabeli tulajdonos nevéből kiindulva lehet megtalálni, nélkülözhetetlen alapjai mindennemű építészettörténeti, helytörténeti és az ingatlanokat egyéb szempontból érintő kutatásnak is, továbbá napjainkig ható jogbiztosító erővel is rendelkeznek. A 1870-es évektől felfektetett – a budai oldalon már az 1850-es évekig is visszanyúló – betétek vezetését a budai oldalon 1921-ben, a pesti oldalon 1926-ban szüntették meg. Ekkor vezették át az ingatlanok adatait az immár a jelenleg is élő helyrajzi számozási rendszerben készült új betétekbe, amelyek az 1970-es évekig, az egységes ingatlan-nyilvántartási rendszer kialakításáig voltak használatban, és a ma érvényes tulajdoni lapok közvetlen előzményét képezik. Az 1850/1870-es évektől 1921/1926-ig vezetett betétek a levéltár kiemelten kutatott anyagai közé tartoznak, ami gyors állagromlással jár, veszélyeztetett állapotuk kiemelten indokolja a gyors digitalizálást és közzétételt.

Jelen pályázat keretében a Pesti telekkönyvi betétek (XV.37.c) állagából az 1-8500. számú betét és az Óbudai telekkönyvi betétek közzététele valósult meg olyan térinformatikai

alkalmazás révén, ami lehetővé teszi, hogy georeferált térképen navigálva, és a megfelelő telekre kattintva az adott helyrajzi számokhoz tartozó betétek jelennek meg: <http://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/leveltari-iratgyujtemeny/telekkonyvi-betetek-adatbazisa/>

Ehhez el kellett végezni a betétekhez tartozó telkek érvényes geokódjainak egyenkénti megállapítását. Külön feladatot jelentett, hogy azon betétek esetén, amelyeket még a betétsorozat lezárása előtt megszüntettek (pl. mert az ingatlant egy másikkal egyesítették, vagy közterület lett), esetenként kell tisztázni azt is, hogy az új telek milyen mai helyrajzi számnak felel meg, annak érdekében, hogy ezek koordinátáit is meg lehessen adni és a térképhez kapcsolva közzétenni. Kb. 3000 darab ilyen telek volt.

A Portálra feltöltött adatbázis-rekordok száma 17.270, amihez 219.508 kép tartozik.

2. EGYESÜLETEK ADATBÁZISA

Budapest Székesfőváros egyesületi nyilvántartása és alapszabály-gyűjteménye a főváros 1945. évi ostromának idején elpusztult, így a levéltár csak az 1945-1950. közötti alapszabály-gyűjteményt, valamint az 1950-ben Budapesthez csatolt városok és községek alapszabályainak gyűjteményét őrzi. Az egyesületek feletti felügyelet gyakorlása folytán ugyanakkor a főváros központi és kerületi igazgatásának keretében nagy mennyiségű, az egyes egyesületekre vonatkozó irat keletkezett, de igen sok egyesületről annak folytán is sok információ őrződött meg, hogy különféle támogatásokért fordultak a fővároshoz, vagy közcélú tevékenységet fejtettek ki. Ezek az iratok mind a főváros, mind az egyes kerületek, mind a peremvárosok- és községek szintjén zömmel az „általános közigazgatási iratok” sorozataiban rejtőznek, és a kutatók számára nagy munkabefektetéssel is csak hiányosan tárhatók fel. Az 1950 utáni tanácsrendszer irataiban az egyesületek felszámolása kapcsán őrződött meg igen sok 1945 előtti irat. Az adatbázis, melynek teljes felépítése sokévi munkát igényel, az egyes egyesületekre a levéltár különböző fondjaiban található források feltárását célozza.

Az adatbázis az egy egyesület – egy rekord elvén épül fel. Az NKA által támogatott korábbi pályázat keretében megtörtént a BFL-ben rendelkezésre álló, 1950 előtti egyesületekre vonatkozó különböző típusú nyilvántartások adatfelvitele, ennek köszönhetően kialakult az adatbázisnak az a törzsállománya, majd megkezdődött a közigazgatási irategyüttesekben elszórtan található egyesületi iratok kigyűjtése és

feldolgozása, egyelőre a Politikai iratok gyűjteményéből (BFL IV.1428) és a Tanácsi ügyosztályok központi irattára (IV.1407.b) 1873–1875. évi irataiból. Az adatbázis jelenleg mintegy 7696 egyesület adatait tartalmazza. Mivel az egyesületekhez kapcsolódóan általában 2-4, de sok esetben ennél több levéltári forrás azonosító adatai szerepelnek, az adatbázis jelenleg becsülhetően kb. 25.000 forrásadatot tartalmaz.

Korábban csak a Magyar Levéltári Portálon volt elérhető önálló alkalmazásban, melyre a közös keresés nem terjed ki. A pályázat keretében megvalósult beillesztése a Hungaricana Közgyűjteményi Portál „Névtár: személyek, egyesületek” adatbázisába: <http://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/archontologia/>

3. PEST-BUDAI TANÁCSÜLÉSI JEGYZŐKÖNYVEK

Budapest Főváros Levéltára 2011-ben megkezdte az elődvárosok 1686–1873. évi tanácsülési jegyzőkönyveinek digitalizálását és teljes körű internetes közzétételét, mely egyszerre szolgálja a rendkívül értékes eredeti kötetanyag állományvédelmét, ugyanakkor az ezzel foglalkozni kívánó szakemberek és érdeklődők számára történő hozzáférhetővé tételét. A jelen pályázat keretében végrehajtott bővítésnek köszönhetően jelenleg Buda városok tanácsa 1687–1831, valamint Pest város tanácsa 1688–1838 között tartott tanácsüléseinek zömében német, kisebb részben pedig latin nyelven írott digitalizált jegyzőkönyvei érhetők el a Portálon:

http://archives.hungaricana.hu/hu/lear/search/results/?query=%23CAT_TANACSULES

Jelen pályázat keretében Pest város tanácsa 1815–1838. évi tanácsülési jegyzőkönyvei (Iv.1202.a) 104 kötetének közel 81.000 oldalának digitalizálása és a portálra való feltöltése történt meg, ami az ez alatt tartott mintegy 5200 tanácsülés metaadatai szerint kereshető.

4. BUDAPEST FŐVÁROSI TANÁCS ÉS BUDAPEST FŐVÁROSI TANÁCS VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA ÜLÉSJEJEGYZŐKÖNYVEI

Jelen pályázat keretében a Budapest Fővárosi Tanács 1950–1990 közötti tanács- (HU BFL XXIII.101.a.1) és VB-ülési (HU BFL XXIII.102.a.1) jegyzőkönyvei digitalizált állományainak közzététele valósult meg a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon. A tanácsülési jegyzőkönyvek 146 755 oldal, a s VB-ülési jegyzőkönyvek 320 583 oldal terjedelmet tesznek ki.

A digitalizálás, az eredeti anyag védelme érdekében, az jegyzőkönyvről készült mikrofilmekről történt. A mikrofilmekről készült digitalizált képállományt (JPG fájlok) ülések szerint mappáztuk, darabszinten ellenőriztük, gondoskodtunk a pótlólag felvételezett oldalak eredeti helyükre történő beillesztéséről, elforgatásáról, a duplán felvett oldalak törléséről, illetve a színes vagy nem mikrofilmezett oldalak újraszkeneléséről.

Az ellenőrzött és mappázott iratokról OCR-ezett, kétrétegű PDF-ek készültek, melyeket teljes körűen ellenőriztük. A PDF-állományokat vezető testületi ülésenként hoztuk létre. Összesen 1349 kétrétegű PDF (226 tanácsülés, 1123 VB-ülés) készült el 108,55 GB terjedelemben. A PDF-technológia fontos eleme a „Könyvjelzők” használata. Ez a funkció lehetővé teszi, hogy egy tartalomjegyzéket (esetünkben a napirendi jegyzéket) illesszünk az oldalakhoz (az eredeti dokumentum képéhez). A napirendi jegyzék így az eredeti dokumentum adott oldalára mutat (az adott napirendi pont kezdetére), megkönnyítve a nagy tömegű állományban történő böngészést. Ehhez a munkához a mikrofilmezéshez készült, aktualizált napirendi jegyzékeket használjuk. Külön előnye a technológiának, hogy lehetővé teszi a digitalizált állomány metaadatokkal történő ellátását, illetve bármilyen későbbi adatbevitelt is. Az internetes publikálás miatt elkészült továbbá az adatvédelmi okból tiltandó oldalak listája. Az elkészült tartalmak Folio Views programmal is elérhetők a levéltár kutatótermében, így ott az arra jogosultak az adatvédelmi okokból interneten blokkolt oldalakat is elérhetik.

Mindkét program képes a jegyzőkönyvekben előforduló bármely szóra keresni, a találati oldalt megjeleníteni, kivilágítani az adott találatot, a könyvjelzők információ-tartalmának (azaz a napirendi jegyzékek tartalmának) adatbázisban való kezelésére mind megjelenítésben, mind keresésben.

http://library.hungaricana.hu/hu/collection/leveltari_iratok/#

5. BUDAPESTI KIRÁLYI ORSZÁGOS GYŰJTŐFOGHÁZ RABTÖRZSKÖNYVEI (1920-1950)

Budapest Főváros Levéltárában (BFL) 2012-2014 között, részben NKA-pályázatok, részben munkatervi feladat keretében a budapesti büntető bíróságokhoz kapcsolódó fogházakban 1872-1923 között felfektetett foglyatörzskönyvek alapadatai kerültek rögzítésre. Ezzel párhuzamosan történt ugyanezen foglyatörzskönyvek digitalizálása és – a rögzített metaadatokhoz kapcsolva – internetes közzététele. 2014-2015 között, jórészt szintén az NKA pénzügyi támogatásával, az 1896-ban felállított büntetés-végrehajtási

intézet, a Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház fegyenc- és (1919-ig terjedően) rabtörzskönyvei is fel lettek dolgozva.

A Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház intézményi sajátossága a különböző típusú szabadságvesztésre ítélt személyek, férfiak és nők (fegyencek, rabok, foglyok, fiatalok foglyosok) büntetésének egy helyre koncentrált végrehajtásában ragadható meg. A „Gyűjtő” emellett az ország legfontosabb elosztó központjaként működött a különböző – tehát nem csak fővárosi – bírósági fogházakból érkező, más vidéki fegyházakba és börtönökbe szállított elítéltek vonatkozásában.

Az adatbázis-építés és internetes közzététel lehetőséget teremt az egyes bűncselekmények és elkövetők adatai alapján további források (pl. a sajtóban megjelenő bűnügyi híradások, tárgyalótermi tudósítások) felkutatására és összekapcsolására. Ugyancsak lehetőséget biztosít esetlegesen az említett adatok különböző csoportosításokban való statisztikai feldolgozására, társadalomtörténeti vizsgálatára.

A törzskönyvek feltárása és közzététele emellett „arcot ad” a fővárosi népesség egy olyan sajátos szeletének, amelyet ekkora tömegben más forrásból nem, csak anyakönyvekből tudnánk nevesíteni. A törzskönyvi lapokon rendszeresen feljegyzésre került az elítélt neve, esetleges álneve, szülőhelye, utolsó lakhelye, törvényes vagy törvénytelen származása, születési dátuma vagy életkora, anyanyelve, a további beszélt nyelvek, írni-olvasni tudása, magasabb iskolai végzettsége, vallása, családi állapota, a szülők neve és életben léte, a foglalkozás, a vagyonosság vagy vagyontalanság. Ezek alapján – ha számos módszertani korlát és probléma adódik is – „megszemélyesíthetők” az olyan elvont fogalmak és makrofolyamatok, mint például a Budapest 19. századi történetében kiemelkedő jelentőségű „migráció”, az „iparosodás” és az ipari munkásság születése, a nyelvi „asszimiláció”.

Érdekességként megemlíthető, hogy a törzskönyv felvételekor a részletes fizikai jellemzők között rögzítették a letartóztatottak/elítéltek testmagasságát is, amely alkalmas lehet civilizációtörténeti következtetések levonására.

Jelen pályázat a Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház 1920-1950 között keletkezett rabtörzskönyveinek feldolgozását, adatbázisban való rögzítését és digitalizálás utáni internetes, a Hungaricanan történő közzétételét célozta.

Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház (1947-től Budapesti Országos Büntetőintézet, 1951-től Budapesti Országos Börtön) iratai (VII.101.d.) rabtörzskönyveiből 38945 adatbázis-rekord, a foglytörzskönyveiből (VII.101.e.) 137 rekord, összesen 39082 rekord

került feltöltésre, amihez hasonló számú digitalizált kép tartozik. (A védelmi időn belüli személyes adatok az interneten nem jelennek meg.)

[HTTP://HUNGARICANA.HU/HU/ADATBAZISOK/LEVELTARI-IRATGYUJTEMENY/BUDAPEST-FOVAROS-LEVELTARA-FOGOLYTORZSKONYVEK-ES-NYILVANTARTASOK/](http://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/leveltari-iratgyujtemeny/budapest-fovaros-leveltara-fogolytorzskonyvek-es-nyilvantartasok/)

6. KÖZJEGYZŐI IRATOK

Budapest Főváros Levéltárában több éve folyik munkatervi és pályázati keretek között a közjegyzői anyag feldolgozása és kutathatóvá tétele. Az adatbázisban már feldolgozásra kerülnek a Budapesten működő közjegyzők okiratai 1918-ig bezárólag. Az iratanyag ennek köszönhetően nemcsak kutathatóvá, hanem – a kutatótermi kérések nagy számát figyelembe véve - népszerűvé is vált. Jelen pályázat keretében az adatbázisban már feldolgozott alábbi közjegyzők iratainak digitális felvételei közzététele valósult meg:

Steinbach István közjegyző iratai (VII. 175.): 43803 digitális felvétel; Gászner Béla közjegyző iratai. Okiratok (VII. 173.a.): 9882 digitális felvétel.

Összesen 53685 oldalnyi újabb irat képe vált elérhetővé.

<http://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/leveltari-iratgyujtemeny/budapest-fovaros-leveltara-kozjegyzoi-iratok/>

7. Bécsi levéltári segédletek

Az összetett adatbázis a bécsi magyar levéltári delegátusok (Fazekas István, Buzási János, Gecsényi Lajos, Röss Imre), illetve más levéltárosok (H. Németh István, Kenyeres István, Sarusi Kiss Béla, stb.) által az Österreichisches Staatsarchiv Haus-, Hof- und Staatsarchiv, illetve a Finanz- und Hofkammerarchiv anyagához eddig készített különböző típusú segédleteket tartalmazza. Az egyes rész-adatbázisok időköre rendkívül tág, hiszen azok az egykori közös kormányzati szervek működése során 1526 és 1918. október 31. között keletkezett irategyüttesekhez készültek. Elsősorban a kora újkor, a magyar reformkor, illetve a Bach-féle neoabszolutista időszak tanulmányozásához szolgált fontos segédeszközt. A több mint húsz különféle segédlet 2000-t is meghaladó raktári egységben található forrást dolgoz fel és kínál a felhasználók számára. A jelenlegi levéltári delegátus, Oross András által a Staatsrat az Ungarische Akten, a Hoffinanz Ungarn és az Ungarische Gedenkbücher anyagában végzett feltáró munka eredményeként 6012 rekorddal bővült az adatbázis tartalma az alábbi irategyüttesekből:

ÖStA HHStA Kabinettsarchiv, Staatsrat 2829 rekord;

ÖStA HHStA Länderabteilungen, Ungarische Akten Allgemeine Akten 137 rekord;
ÖStA FHKA Hoffinanz Ungarn 1819 rekord;
ÖStA FHKA Gedenkbücher, ungarische Reihe 781rekord;
ÖStA KA Protokolle des Wiener Hofkriegsrates 291rekord;
ÖStA KA Prager Akten 155 rekord.

<http://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/leveltari-iratgyujtemenv/becsi-magyar-leveltari-kirendeltseg-becsi-segedletek/>

Budapest, 2016. augusztus 12.

Dr. Sipos András

főosztályvezető